

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТИЛОВЕТЕ НА УЧЕНЕ ПРИ КУРСАНТИ ОТ АКАДЕМИЯТА НА МВР

Хаджигеоргиева Анна
Асистент – Институт по психология - МВР

Докладът има за цел да представи преобладаващите стилове на учене сред курсанти от Академията на МВР, изследвани чрез Въпросника за стилове на учене на Дейвид Колб. Разгледани са основни модели за типовете подходи при учене, като специално внимание е обърнато на теорията на Д. Колб за експерименталното учене. Описани са четирите типа стилове на учене – акомодативен, асимилативен, конвергентен и дивергентен.

Изследването включва 70 курсанти в отделните факултети на АМВР. Данните са анализирани със статистическата програма SPSS. Резултатите сочат, че преобладаващият стил на учене е акомодативният.

Разбирането на предпочитания стил на учене има проекции на две плоскости. На първо място то дава възможност да се отчитат слабите места на конкретен човек или група от хора, които следва да бъдат туширани. На второ място това разкрива потенциала за учене на всеки индивид и предоставя шанс за оптимално развитие на способностите за учене.

Стилет на учене има връзка с редица други фактори като академични постижения, кариерно развитие и др. Това предоставя добри възможности за допълни изследвания в тази насока, с цел усъвършенстване на учебния процес в Академията на МВР.

The aim of the report is to present the predominant learning styles among cadets in the Academy of the Ministry of the Interior in Bulgaria, investigated with The Learning Style Inventory. An overview of basic theories and models of learning styles is made with an accent on David Kolb's theory of experiential learning. There is a detailed description of the four learning styles – accommodative, assimilative, convergent and divergent.

The survey includes 70 cadets in different faculties in the Academy of the Ministry of the Interior. The data are analyzed with the statistical program SPSS. The results are indicative of the fact that the predominant learning style among the cadets is the accommodative.

The predominant learning style is an important issue for two main aspects. On one hand it reveals the possibility to understand the weak point of each person or a group of people in order to neutralize them. On the other hand it shows the potential for learning and gives a chance for optimal development of our capability for learning.

The learning style is related to other factors such as academic achievement, career development, etc. Therefore it gives many opportunities for further investigations along these lines, which aims to perfect the educational process in the Academy of the Ministry of the Interior in Bulgaria.

Въведение

Процесът на усвояване на нови знания и умения, както и стиловете на учене, имат съществено значение не само за педагогическата психология, но и за области като организационна психология, управление, психология на развитието и т.н. Теорията за експерименталното учене на Дейвид Колб има широко приложение, тъй като дава възможност да се разкрие връзката между опит, учене и развитие, намиращи своята пресечна точка в индивида[2]. *Изследването на преобладаващите стилове на учене при курсанти от Академията на МВР представлява добра база за оптималното организиране на обучението.* Нещо повече, някои автори (А. Пожарлиев, S. Cassidy) намират, че предпочитаният стил

на учене може да служи като предиктор за определени типове на поведение, значими в организационен контекст като решаване на проблеми, работа в екип, разрешаване на конфликти, комуникация [1]. Несъмнено това са важни аспекти от дейността на работещите в системата на МВР, които имат отношение към ефективността на организацията като цяло.

Докладът няма за цел да описва идеален модел а учене, а да разкрие преобладаващата насоченост на учащите в Академията на МВР и подхода им към усвояване на предлаганите знания и умения.

Разграничаване на основните понятия

Основното понятие “стил на учене” често не се диференцира от сходните термини “когнитивен стил” и “стратегия за учене”. Често термините стил на учене и когнитивен стил се използват като синоними, но някои автори ги разглеждат като напълно различни понятия. Когнитивният стил е описан за пръв път от *G. Allport* като типичен за всеки човек начин за възприемане, анализ, запаметяване на информацията, както и за решаване на проблеми [3]. В този контекст *стилът на учене може да се дефинира като концепт, отнасящ се до прилагането на когнитивния стил в учебна ситуация* [3]. На практика когнитивният стил може да се разглежда като компонент от стила на учене. Изказано е и противоположното мнение (*Kirby, 1979*) – когнитивният стил е понятие от по-висок порядък [1].

Стратегиите за учене се описват като техниките, които човек изработва в процеса на усвояване и на знания и умения за придобиването на такива. Това са подходите на отделния индивид към определена задача [3]. Освен това стилът на учене е в голяма степен несъзнаван и действа автоматично, докато стратегиите се избират след по-прецизен анализ.

Към понятието “стил на учене” може да се подходи от две гледни точки – като процес и като стабилно индивидуално качество. Прегледът на литературата не дава възможност да се прибегне до едностранна дефиниция, защото несъмнено стилът на учене съществува под някаква форма, има някаква структура, която характеризира личността, но *той е винаги динамичен, защото се хармонизира с изискванията на конкретната учебна ситуация, за да осигури гъвкаво и адаптивно поведение.*

Като цяло изследванията в областта на ученето и индивидуалните различия, позволяват *стилът на учене да се определи като начина, по който индивидът предпочита да подходи към дадена задача или учебна ситуация.* Стилът на учене е относително стабилно качество, което личността актуализира в ситуации, свързани с преработка на информация и овладяване на умения [1].

Теории за стиловете на учене

Според *H. Witkin* в зависимост от предпочитания стил на учене се различават зависими и независими от полето индивиди. Независимите от полето подхождат към задачата с вътрешна мотивация и собствени цели; те сами структурират процеса на учене и си изработват собствени стратегии. В същото

време зависимите от полето личности разчитат повече на някаква външно зададена рамка на процеса на учене, те са обикновено външно мотивирани и имат нужда от ръководство, както и потребност да взаимодействат с други обучаващи се в същата ситуация. *Като слабост на теорията може да се посочи пренасянето на изводи от изпълнението на перцептивни задачи, върху личността и социалното поведение* [3].

J. Kagan описва два противостоящи си стилове на учене на базата на характеристиките импулсивност и рефлексивност. Индивиди, които имат бързи реакции на поставената задача и са готови с решението след кратко “сканиране” на наличната информация, имат предимно импулсивен подход към ситуацията на учене. В същото време рефлексивният стил се отличава с прецизен анализ на всяка възможна алтернатива преди да се вземе окончателното решение. Може да се направи паралел с конструкта зависимост/независимост от полето.

G. Pask определя подходите към учебната ситуация в зависимост от ориентацията цяло-части. В този контекст някои индивиди възприемат информацията холистично, а други, напротив – парциално. Холистичният подход включва необходимост от значително количество информация още в началото на процеса на учене, докато парциалният подход предполага преработка на информацията на части. Според *G. Pask* парциалният подход предполага едностранна логика и по-тесен фокус, а холистичният залага на по-широка перспектива. Други автори (*Riding* и *Cheema*, 1991) също обръщат внимание на дименсията цяло-части, в зависимост от подхода към наличната информация [3].

A. Pavio открива разлики в начина, по който по-лесно се преработва информацията – вербално или чрез образи. Индивиди, които реагират бързо на нова информация, са склонни към вербална преработка, докато личности с по-бавни реакции, се определят като визуализиращи. Това може да има отношение към предпочитаните занимания – склонността към визуализация се свързва с аналитични способности, а вербализацията със способности за по-добра обработка на текстови материали.

E. Newble и *N. Entwistle* разграничават стиловете на учене в зависимост от това дали са насочени към информационнопреработващи стратегии или по-скоро към личностни черти. При преобладаваща информационна преработка става дума за подходите към учебната задача в зависимост от нейните особености. Личностните черти се отнасят до относително стабилните предпочитания на индивида да учи по определен начин [1].

Един от най-ясните теоретични модели, описващи стиловете на учене, е създаден от *L. Curry*. Според него стилът на учене може да се разглежда като съставен/изграден от три пласта – когнитивен личностен стил, преработващ информационен стил, индивидуален избор на учебна среда. Когнитивният пласт е най-стабилен, но за сметка на това последният е по-лесно наблюдаем. По-късно *L. Curry* включва още един пласт – социална интеракция, който се отнася до индивидуалните предпочитания за взаимодействие с другите в ситуация на учене.

Стиловете на учене според теорията на Дейвид Колб

Моделът на Д. Колб за учене чрез опита (1984) представлява солидна концепция, която привлича интереса на много изследователи и дава заявка за сериозно практическо приложение. *Теорията на Колб представя ученето като процес, който преминава през определени стадии, кореспондиращи с конкретни умения.* Моделът за експерименталното учене има за своя концептуална основа идеите на К.Г. Юнг за психологическите типове, където индивидуалното развитие се разглежда като преминаване към по-високи нива на интеграция. Влияние оказват и вижданията на Джон Дюи, Курт Левин и Жан Пиаже. Ученето в модела на Колб представлява цикъл, включващ четири фази. Този процес започва с конкретно експериментиране, а то от своя страна представлява базата за наблюдение и рефлексия над опита. Това рефлексивно наблюдение оформя концепти и генерализации, докато доведе до едно активно експериментиране и взаимодействие със света.

Моделът на Колб разполага процесът на учене на учене в два континуума: подход към задачата (правя или наблюдавам) и емоционален отговор (мисля или чувствам). Така се открояват четири предпочитания, свързани с учебната ситуация, четири различни метода за учене:

- *правене (активно експериментиране)*
- *гледане (рефлексивно наблюдение)*
- *чувстване (конкретен опит)*
- *мислене (абстрактно концептуализиране)*

Четири стила, описани от Колб (1985) са:

- **акомодативен (конкретен опит и активно експериментиране)** – представителите на този стил учат директно от опита си, разчитат повече на интуицията си, отколкото на логиката и анализа; те са силно практически ориентирани, склонни да поемат риск, представят се добре в ситуации, в които се изисква бърза реакция на непредвидени обстоятелства.
- **дивергентен (конкретен опит и рефлексивно наблюдение)** – хора с подобна ориентация са способни да преценяват наличната информация от различни перспективи; предпочитат да наблюдават, отколкото да правят нещата, сензитивни, събират педантично информация и използват въображението си за решаване на задачите, лесно генерират идеи и се интересуват от другите.
- **асимилативен (рефлексивно наблюдение и абстрактно концептуализиране)** – отличаващите се с асимилативен стил се справят добре с разбирането на най-разнообразна информация, те са логични и прецизни; за тях идеите са по-важни от хората, предпочитат да си обясняват нещата, отколкото да ги правят; лесно изграждат теоретични модели.
- **конвергентен (абстрактно концептуализиране и активно експериментиране)** – характеризира личности които използват ученето, за да прилагат идеите и теориите на практика, предпочитат технически задачи и по-малко се интересуват от интерперсоналните аспекти на

работата; не са емоционални, имат по-тесни интереси, но могат да прилагат знанията си за решаването на специфични проблеми.

Теорията на Д. Колб и базираният на нея метод имат предимството да се основават на идеята за наличие на различни умения и методи за учене, които в съчетание дават възможност да се определи преобладаващият за всеки човек стил на учене. Той не се отнася само за начина на преработване на информацията или само за личностните черти, а дава една по-мощна картина за подходите на индивида в учебна ситуация. Нещо повече, *теорията на Колб е подходяща за анализ и описание на стиловете на учене при курсанти от Академията на МВР, тъй като разкрива предпочитания стил на учене във взаимовръзката му с професионалния избор и реализация.*

Метод

Скала за оценка на стила на учене на Д. Колб

В настоящото изследване беше използвана българската версия на скалата за оценка на стила на учене LSI (Learning Style Inventory). Скалата е адаптирана за български условия от А. Пожарлиев, според когото българските версии на LSI показват надеждност и конструктор-валидност близки до тези на оригиналните скали [1], [2]. LSI се състои от 12 изречения с четири възможни завършека. Всеки завършек кореспондира с определена способност за учене – правене, наблюдение, чувстване и мислене. Като вид самооценъчна методика LSI изисква изследваните лица да ранжират завършеците от 1 до 4 в зависимост от предпочитания подход при учене. Различните завършеци образуват четири субскали, съставени от по 12 айтема. Всяка субскала съответства на определен подход към учебната ситуация – конкретен опит (CE), рефлексивно наблюдение (RO), абстрактно концептуализиране (AC) и активно експериментиране (AE). Комбинацията от различни модуси разкрива водещият стил на учене, определен чрез степента, в която изследваното лице предпочита конкретното спрямо абстрактното и действието в противовес на рефлексията [2].

Изследвани лица и процедура

В изследването са включени 70 курсанти от два факултета (“Полиция” и “Пожарна и аварийна безопасност”) на Академията на МВР, от които 50 мъже и 20 жени. Възрастта на изследваните лица варира от 19 до 37 години, като средната възраст е 23 год. (стандартно отклонение 2,54; стандартна грешка на средната 0,30).

Според процедурата на LSI изследваните лица трябваше да ранжират завършеци на изречения, описващи различни учебни ситуации. Завършеците на всяко изречение се подреждат според това доколко изследваните лица ги съотнасят към начина, по който учат. Целта е всеки завършек да получи различен ранг от 1 до 4 и по този начин да се определи преобладаващият стил на учене сред курсантите от АМВР. Данните са обработени със статистическата програма SPSS.

Като се има предвид практическата ориентация на обучението в АМВР, както и спецификата на знанията и уменията, които следва да се овладеят в хода на подготовката, **предполагаме, че преобладаващият стил на учене е акомодативният**, поради факта, че основна потребност на обучаващите се в АМВР е наличието на връзка между теория и практика. Като цяло последната констатация важи за курсантите и от двата факултета, тъй като се наблюдава стремеж към правене на нещата и овладяване на практически умения в съчетание с желанието за разнообразна работа, включваща активности в различни ситуации. Поради това **предполагаме, че няма да има съществени различия в предпочитанията за стил на учене на обучаващите се във факултетите “Полиция” и “Пожарна и аварийна безопасност”**.

Резултати

След статистическата обработка на резултатите могат да се направят следните изводи. На първо място е важно да се отбележи, че извадката не дава възможност да се установи статистическа значима разлика между преобладаващите стилове на учене при мъжете и жените. Причината за това е фактът, че в АМВР се обучават значително повече мъже, отколкото жени. Това пречатства отчитането на някаква корелация между стил на учене и пола. Наличието на подобна разлика може да се предполага, тъй като в други изследвания резултатите сочат, че стилът на учене на жените като цяло е по-конкретен и по-малко абстрактен от този на мъжете (Пожарлиев, 2002), но на този етап не би могло да се потвърди. Все пак комбинацията на факторите пол и избор на професионална реализация вероятно са предпоставка за доминирането на сравнително еднакъв стил на учене при момчета и момичета от двата факултета АМВР.

Наблюдава се статистически значима разлика между акомодативния и останалите три стила на учене, определени чрез LSI (виж Табл. 1).

Табл. 1 Стили на учене при курсанти от АМВР

Стил ИЛ	Акомодативен	Асимилативен	Конвергентен	Дивергентен	Общо
Всички ИЛ	48 69 %	10 14 %	10 14 %	2 3 %	70 100 %
Мъже	34 68 %	6 12 %	8 16 %	2 4 %	50 100 %
Жени	14 70 %	4 20 %	2 10 %	- -	20 100 %

Не може да се отчете разлика между обучаващите се в двата факултета на АМВР. Като се има предвид, че изследваните лица са сравнително равномерно

разпределени (40 изследвани лица от факултет “Полиция” и 30 от факултет “ПАБ”), резултатите показват, че няма статистически значима разлика в преобладаващият стил на учене по факултети ($F=0,06$, $sig.=0,938$) (виж Табл. 2).

Табл. 2 Стиллове на учене по факултети

Стил / Факултет	Акомодативен	Асимилативен	Конвергентен	Дивергентен	Общо
Факултет “Полиция”	27 67,5 %	7 17,5 %	4 10 %	2 5 %	40 100%
Факултет “ПАБ”	21 70 %	3 10 %	6 20 %	-	30 100%

Обсъждане

Като цяло получените резултати потвърждават първоначалните допускания както за преобладаващият стил на учене, така и за липсата на съществени различия при курсантите от двата факултета на АМВР. Фактът, че предпочитаният от курсантите стил на учене е акмодативният, има логично обяснение. На практика той отразява и професионалния избор на обучаващите се в АМВР, които гледат представата за собствената си кариера като основана на прилагането на различни поведенчески модели в нееднотипни ситуации. *Именно акмодативният стил кореспондира със стремежа за реализиране на поставените задачи в нови преживявания, а адаптивният му характер е важен от гледна точка на склонността към търсене на възможности и поемане на рискове.* Акомодативният стил на учене освен това предполага бързото адаптиране към динамичните обстоятелства, което е изключително важно за ефективното изпълнение на служебните задачи на полицаи и пожарникари. Акомодативният стил на учене предполага твърда ориентация към практиката за сметка на теоретичните модели и абстракциите, той означава учене чрез правене, експериментиране на базата на принципа “проба-грешка”. Характерно е интуитивното прилагане на различни стратегии на поведение, което отговаря на необходимостта от бърза реакция в непозната ситуация.

Безспорно професиите на полицаи и на пожарникаря се различават и като концепция, и като изискване за наличието на определени умения. Разликата обаче следва да се търси не толкова в подхода за овладяване на тези умения, колкото в конкретните предпочитания към по-фините специфики на професията. Поради това *не се наблюдава и съществено различие в избора на стил на учене при курсантите от двата факултета на АМВР.* Това, което е от значение в случая, е фактът, че при обучението си курсантите имат нагласата да овладяват практически умения чрез прилагането им в конкретна ситуация, а не да концептуализират и да теоретизират.

Получените данни представляват добра основа за правилната ориентация на учебния процес в Академията на МВР. Усъвършенстването на учебните планове и програми трябва да бъде подчинено на потребностите на обучаващите се и да кореспондира максимално със способностите за овладяване на знания и практически умения. Несъмнено това би дало възможност за по-ефективно обучение и по-успешна професионална реализация на курсантите от АМВР.

Литература

1. Пожарлиев, А. (2002). Апробиране на методиката на Дейвид Колб за оценка на индивидуалния стил на учене. *Психологични изследвания*, 1, 7 – 28 с.
2. Пожарлиев, А. (2004). Оценка на уменията за учене и стиловете на учене при обучение на мениджъри. *Психологични изследвания*, 1, 81 – 100 с.
3. Cassidy, S. (2004). Learning styles: An overview of theories, models and measures. *Educational Psychology*, 24 (4), 419 – 444.
4. Kolb, D. (1976). *Learning Style Inventory Technical Manual*. Boston: McBer and Company.
5. Kolb, D. & Smith, D. (1985). *Learning Style Inventory User's Guide*. Boston: McBer & Company.
6. Loo, R. (2004). Kolb's learning styles and learning preferences: Is there a linkage? *Educational Psychology*, 24 (4), 99 – 108.
7. Smith, M. K. (2001) 'David A. Kolb on experiential learning', *the encyclopedia of informal education*. Available at: <http://www.infed.org/b-explm.htm>.
8. Webb, M. (2003). *A Definitive Critique of Experiential Learning Theory*. *Doctoral Qualifying Thesis*. Available at: http://cc.yosu.edu/~mnwebb/critique/TheCritique_final2_wtp.pdf
9. Witkin, H. & Goodenough, D. (1981). *Cognitive Style: Essence and Origins*. New York: International Universities Press.